Елләр шаири

Азәрбайчанда Совет һакимиййәти гурулдугдан сонра агсачлы, әли әсалы, узун јарадычылыг јолу кечмиш јазычыларымыз јени әдәбиййатын јаранмасы ишиндә әлләриндән кәләни әсиркәмирдиләр. Бу вахт онларла јанашы әдәбиййата тәзәчә кәлән, совет әдәбиййатынын бинөврәсини гојмаға чан атан чаван јазычылар да парламаға, сәсләрини учалтмаға башламышдылар. Онларын сәси кет-кедә даһа да бәркийирди; онларын әсәрләри тәзә руһ вә арзуларла јашајан халгын марагыны, зөвгүнү кетдикчә даһа тез чәлб едирди. Һәр бир белә исте'дадын әдәбиййатымыза кәлмәсини биз, о заманын дили илә десәк, «көһнә јазычылар» бөјүк ифтихарла, севинчлә, гајгы вә мәһәббәт һисси илә гаршылајырдыг.

О заман мәним диггәтими чәлб едән белә исте'дадлардан бири Сәмәд Вургун олмушду.

Бундан сонра мән Сәмәдин адына мәтбуатда тез-тез раст кәлмәјә, шеирләрини марагла изләмәјә башладым; чох кечмәди ки, о, Бакыја көчдү.

Ади бир тәсадүф мәни 1932-чи илдә Сәмәдлә гоһум етди. Бу вахтдан е'тибарән Сәмәдлә мәним һәм бир гоһум, һәм дә гәләм јолдашы кими үнсиййәтимиз мөһкәмләнди. Демәк олар ки, Сәмәдин бу илдән сонра һәјатынын бүтүн 25 иллик дөврү мәним көзләримин габағында кечмишдир.

Бу јахынларда кәндәрдијим бир мәктубунда о мәни ата мәһәббәти илә севдијини јазыр. Һәгигәтән, Сәмәд бу 25 илдә мәни өзүнә бир ата билмишдир. О, чох тез-тез бизә кәлир. Һәр бир кәдәр вә севинчини мәнимлә бөлүшүр, мәсләһәтләшир; дујғуларыны, дүшүнчәләрини мәндән әсла кизләтмир.

Доғрусу, мәнә Сәмәд һаггында балача бир хатирә јазмағы тапшыранда чох бөјүк чәтинлик гаршысында галдым. Өзлүјүмдә фикирләшдим: бу сәнәткарын надир тәбиәтиндәки бөјүклүк, инсанпәрвәрлик, мәсләк мөһкәмлији, онун вәтәнә вә халга мәһәббәти, достлугда сәдагәт вә е'тибары, онун һәгигәтпәрәстлији, ајдын мүһакимәси, гүввәтли мәнтиги вә бир чох бу кими јүксәк мә'нәви сифәтләри һаггында хатирәләрими јазыја көчүрә биләрәмми?

Сәмәдин јарадычылығында, бүтүн ичтимаи фәалиййәтиндә нәзәрә чарпан ән мүһүм вә гүввәтли чәһәт—онун халгла, халг руһу илә чох мөһкәм бағлы олмасыдыр. Бу көркәмли халг шаиринин һеч бир әсәрини, һеч бир мисраыны, һеч бир тәдбирини халг мәнафеиндән ајры дүшүнмәк мүмкүн дејилдир. Сәмәдин өзү кими, әсәрләри дә, дүшүнчә вә арзулары да гырылмаз телләрлә халга бағлыдыр. Бу мә'нада да о бизим ән бөјүк адамларымызын ән'әнәләрини маһарәтлә давам етдирән бир шаир, бу ән'әнәләрин ән јахшы варисидир. М. Ф. Ахундов, Һ. Зәрдаби, Ч. Мәммәдгулузадә, М. Ә. Сабир, Н. Нәриманов вә дикәр габагчыл адамларымыз һәр шејдән әввәл, бир халг хадими олмалары илә бөјүмүшдүләр, севилмишдиләр.

Сәмәд Вургуну Азәрбајчан халгынын ән'әнәләриндән, мусигисиндән, әдәбиййатындан ајры дүшүнмәк мүмкүн дејил. Онун дастанларымыздан, нағылларымыздан, Ашыг Әләскәрдән, үмумиййәтлә халг әдәбиййатындан өзүнәмәхсус тәмкин вә еһтирасла данышмадығы чох аз вахт олур. Сәмәд классик әдәбиййатымыза вургун бир шаирдир. О, Фүзулини, Вагифи, Сабири, Һадини вә онлара белә мәшһур шаирләримизи әзбәрдән билир.

Сәмәд Азәрбајчан торпағына, онун зәнкин тәбиәтинә вургун бир сәнәткардыр. Бу мәһәббәт онун онларла әсәринин мөвзуу олмушдур. «Диличан дәрәси» һәлә Сәмәд чаван оланда дилләр әзбәри иди. «Азәрбајчан» ше'ри онун вәтән торпағына вә тәбиәтинә мәһәббәтинин ән көзәл нүмунәсидир.

Бүтүн бунлар вә инди саја билмәдијимиз башга белә чәһәтләр, хүсусиййәтләр Сәмәди әсл халг шаири, халг хадими етмишдир. Онун ады халгымызын бөјүк ифтихар һиссилә гејд етдији ән мәшһур адлардан бири олмушдур. Буна көрәдир ки, Азәрбајчанын һансы кәндинә, һансы гәзасына кедирсән, һансы евә гонаг дүшүрсән, Сәмәдин ады илә бағлы онларла хатирә данышырлар; онун адына халг өз арзулары илә бағлы ләтифәләр дүзәлдир, һекајәтләр гошур.

Сәмәд Вургунун бәдии әсәрләриндәки һуманизм, башга халгларын мәдәниййәтинә, әдәбиййатына мәһәббәт дә онун вәтәнпәрвәрлијилә бағлыдыр. Сәмәдин Пушкин кими милли шаирә дәрин рәғбәтини тәсадүфи саймаг олмаз. Јадымдадыр, 1936-чы илдә Сәмәдин аиләси илә мәним аиләм бирликдә Новханы бағларына көчмүшдүк. Отагларымыз бир-биринә битишик иди. Сәмәд бу вахт Пушкинин мәшһур «Евкени Онекин» мәнзум романыны тәрчүмә едирди. О бә'зән бу романын ајры-ајры парчаларындан елә тә'сирләнирди ки, тәрчүмәнин үстүндән дик дурур, бизим отаға кечир, Пушкинин сәнәткарлыг гүдрәти, онун бөјүклүјү һаггында узун-узун данышырды. Бә'зән о, поеманын һәм русчасыны, һәм өз тәрчүмәсини охујур, «Мирзә нечәдир, бәјәнирсәнми?»—дејә сорушурду. Сәмәд поеманы бөјүк усталыгла тәрчүмә едирди.

Сәмәд Вургун Азәрбајчан халгынын бизим әсрдә јетирдији ән гүдрәтли әдәби сималарындан биридир. Мән халгымызын бу бөјүк оғлуна јенә әввәлки кими јазыб јаратмаг әзми, јарадычылыг мүвәффәгиййәтләри арзулајырам. Онун чан сағлығы, халгын сәадәти јолунда чалышмасы һамымызын арзусудур.

Абдулла ШАИГ.